

LAWO
CLASSICS

BACH

SCHÜBLER AND
LEIPZIG CHORALES
CANONIC VARIATIONS
KÅRE NORDSTOGA
SCHNITGER ORGAN
ST. MARTIN'S CHURCH
OF GRONINGEN

DA BACH VILLE OPPSUMMERE

Mot slutten av sitt virke hadde J.S. Bach bedre tid enn i de første årene i Leipzig fra 1723. Han hadde bygget opp et repertoar innen mange genrer han kunne gripe tilbake til, ikke minst biblioteket av kantater til søndagens gudstjenester.

Den kortsiktige arbeidsinnsatsen med nye verker fra uke til uke ble avløst av en mer langsiktig.

Arbeidet med privatundervisning for begavete studenter krevde et repertoar til studium av komposisjonens og polyfoniens edle kunst. Og han hadde selv en trang til systematisk og helhetlig utforskning av et materiale. På denne CD-utgivelsen er et slikt repertoar representert med tre verker med koraler som utgangspunkt.

«Orgelbüchlein» fra Weimartiden hadde et pedagogisk formål: «dem höchsten Gott allein zu Ehren, dem Nächsten, drausich zu belehren» («Gud alene ære, vi av det kan lære»). Slik er også Bachs sene koralverker kompendier, lærebøker, der mulighetene til å variere en koral

blir demonstrert og uttømt med en uovertruffen kunstferdighet.

EINIGE CANONISCHE VERÄNDERUNGEN ÜBER DAS WEYNACHT-LIED «VOM HIMMEL HOCH, DA KOMM ICH HER» PER CANONES Á 2 CLAVIERS ET PÉDALE, BWV 769

Martin Luther er både forfatter og komponist til «Vom Himmel hoch» (1535). De første versene er lagt i munnen til engelen julenatt. Så svarer menigheten med takk og et velkommen til Jesusbarnet som gjest til vår jord. Landstad oversatte slik: «Fra himlen høyt jeg kommer her med hilsen både god og kjær, det glade budskap om Guds fred, det bringer jeg til jorden ned.»

Bach hadde bearbeidet koralen flere ganger, og på slutten av sitt liv tok han den opp igjen. I 1747 skulle han bli medlem i «Korrespondierende Societät der musikalischen Wissenschaften» («De musikalske vitenskapers forening»). Initiativtaker var

Bach-eleven Lorenz Mizler, og medlemslisten omfattet allerede Telemann og Händel.

De musikalske bidragene skulle ha vitenskapelig kvalitet, men ikke som «en unyttig teori». De skulle «vekke eller tilfredsstillende menneskers lidenskap».

Sammen med sitt portrett, det kjente av Haussmann, rådsma-ler i Leipzig, leverte Bach som opptaksprøve variasjonene over «Fra himlen høyt». I ordet «kanonisk» ligger det at stemmene følger hverandre helt likt i kanon, men i ulik avstand fra variasjon til variasjon.

Variatio 1. Canone all' ottava (kanon i oktaven)
Variatio 2. Alio Modo in Canone alla Quinta (kanon i kvinten)
Variatio 3. Canone alla Settima, cantabile (kanon i septimen)
Variatio 4. Canon per augmentationem (bassen spiller i oktav i forlengete noteverdier)
Variatio 5. L'altra Sorte del'Canone all'rovercio (omvend- ing), 1) alla Sesta, 2) alla Terza, 3) alla Seconda è 4) alla Nona. Diminutio. Alla Stretta

Den overlegne beherskelsen av kanonteknikken er beslektet med matematiske løsninger. Det er hevdet at hvis ikke Bach hadde blitt musiker, hadde han kanskje vært matematiker på høyeste nivå. Det kan også være en opplevelse å studere de skrevne notene med sin kunstferdige kontrapunktikk. Det er ikke bare «øremusikk», men også «øyemusikk»!

Bachs geni var å kombinere intel- lekt og musikalsk temperament. Slik ble han et verdig medlem av Mizlers selskap: ikke unyttig teori, men lidenskap.

LEIPZIGER CHORÄLE (ACHTZEHN CHORÄLE VON VERSCHIEDENER ART)

I Leipzig (1723–50) tok Johann Sebastian Bach for seg orgelko-raler fra sine år som hofforganist i Weimar (1708–17). Utgangs- punkt for noen av dem kan være enda eldre, dvs. fra ung- domstiden i Arnstadt eller Mühl- hausen. Nr. 16 og 17 er notert ned mellom 1744 og 1747 av eleven og svigersønnen J.C. Altnikol, og nr. 18 enda senere.

Samlingen «Orgelbüchlein» med korte koralbearbeidelser fra Weimar får i dette Leipzig-verket en avansert parallell. Teknikker fra tysk tradisjon (Pachelbel og Buxtehude) finslipes og bringes opp til nye dimensjoner.

Manuskriptet åpner med boksta- vene «J.J.», «Jesu juva»: «Hjelp, Jesus».

1. Fantasia super Komm, Heiliger Geist, BWV 651

2. Komm, Heiliger Geist, BWV 652

Pinsesalmen «Kom Hellige Ånd, Herre Gud, gyd dine nådegaver ut» (Landstads overs.) går til- bake til den gregorianske «Veni sancte spiritus», en av de sen- trale sekvensene i pinsemessen. I likhet med mange andre middel- alderske gudstjenestesanger fant den sin vei inn i den lutherske kirke etter reformasjonen. I den første orgelkoralen, «fantasia», ligger melodien i pedal under «ildtunger» av overstemmer, en pinsefest verdig. En helt annen lyrisk karakter får salmen i den neste trestemmige satsen, en

utsmykket melodi som en vug- gende sarabande.

3. An Wasserflüssen Babylon, BWV 653

Den tyske salmeteksten bygger på jødernes klagesang ved Baby- lons floder i Salme 137. På norsk (og også på tysk) er koralen brukt til pasjonsteksten «Her ser jeg tålmodig lam» («Ein Lämm- lein geht»).

Det var over denne salmen Bach improviserte i en halv time i Hamburg slik at Reinken, den store veteranen i nordtysk kirke- musikk, sa: «Jeg trodde at denne kunsten var utdødd. Men nå ser jeg at den lever i Dem.»

I likhet med den foregående og også den neste utformes koralen med melodisk ornamentikk i sarabanderytme.

4. Schmücke dich, o liebe Seele, BWV 654

«Jesus, livets sol og glede» (overs. Ellingsen) har vært en viktig nattverdsalme siden Johann Crüger skrev tekst og

melodi på midten av 1600-tallet.

Ikke rart at Robert Schumann kalte Bachs vakre sats «en forgyllt bladkrans». Og Mendelssohn mente at hvis troen og håpet forsvant i livet, kunne denne Bachs koral gjenskape alt på nytt.

5. Trio super Herr Jesu Christ, dich zu uns wend, BWV 655

1600-tallssalmen «O Herre Krist, deg til oss vend» jubles ut i overstemmene, og først mot slutten kommer koralen i pedal.

6. O Lamm Gottes unschuldig, BWV 656

Det gamle «Agnus Dei», «O, Guds lam uskyldig», har lang tradisjon både i nattverdliturgien og som en pasjonssalme. Bach gjennomfører salmens tre vers, med en stigning i det siste. Da overtar pedalen koralen, og teksten om Jesu lidelse skildres med krass, uttrykksfull harmonisering.

7. Nun danket Alle Gott, BWV 657
Den kraftfulle 1600-tallssalmen «Nå la oss takke Gud» faller

naturlig i åtte avsnitt. I tradisjonen fra Pachelbel, men i større dimensjoner, fugerer Bach hver del i understemmene før melodien setter inn i sopran.

8. Von Gott will ich nicht lassen, BWV 658

Den franske 1500-tallsmelodien brukes i Norge til teksten «O Gud som tiden vender». Bach har komponert til en annen tekst som handler om tro og løfter, kraftfullt formidlet av tenorstemmen, som bærer koralen.

9. Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 659

10. Trio super Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 660

11. Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 661

«Veni redemptor gentium» er den store adventshymnen til Ambrosius fra 300-tallet. «Folkefrelser, til oss kom» heter den i den norske salmeboken etter Luthers utgave fra 1524. Bach brukte den i en kantate for 1. søndag i advent i Weimar (1714).

De tre svært ulike måtene å behandle koralen på viser spennvidden i Bachs mesterskap, fra himmelstemningen i den første, som en meditasjon over at Gud kommer ned til jorden, til de komplekst polyfone i de to siste.

12. Allein Gott in der Höh' sei Ehr, BWV 662

13. Allein Gott in der Höh' sei Ehr, BWV 663

14. Trio super Allein Gott in der Höh' sei Ehr, BWV 664

Englesangen julenatt ble til gudstjenestens Gloria og til en lovsalme, på norsk «Alene Gud i himmerik». Som ved den foregående adventssalmen presenterer Bach lovsalmen på tre forskjellige måter.

Den første har uvanlig nok betegnelsen «Adagio», og mediterer som BWV 659 over sammenhengen mellom det himmelske og det jordiske, med et lovsangsutbrudd mot slutten. Den andre er i fransk stil med koralen i tenor. Så tiltar lovsangen i den siste varianten. Den er i stil med orgelsonatene med en modulerende utvikling og en

påminnelse om koralen til slutt i pedal.

15. Jesus Christus, unser Heiland, BWV 665

16. Jesus Christus, unser Heiland, BWV 666

«Jesus Christus nostra salus» går tilbake til Johannes Hus (på norsk «Jesus Kristus er vår frelse»), og under tittelen skrev Bach «sub communionem», «under nattverden». Bach ser tydeligvis nattverden som en gledesfest siden den første kraftfulle variasjonen med pedal er temmelig kraftfull til å være nattverdmusikk. Så kommer en «lillebror» for manual i rytmen til en elegant dansende gigue.

17. Komm, Gott, Schöpfer, heiliger Geist, BWV 667

Med den opprinnelig siste koralen i samlingen knyttes tråden tilbake til den innledende pinsesalmen i BWV 651 og 652. «Kom, Hellig Ånd med skapermakt» (overs. Landstad) er en luthersk utgave av «Veni creator spiritus» fra 800-tallet. Bach siterer først seg selv med sin orgelkoral fra «Orgel-

büchlein» før han lar pedalen hamre ut den ruvende pinsesalmen med full helligåndskraft.

18. Vor deinen Thron tret' ich hiermit, BWV 668

Bachs øyeoperasjoner og svekkede helse forhindret ikke at han var aktiv til det siste. På dødsleiet tok han frem en orgelkoral fra «Orgelbüchlein», «Wenn wir in höchsten Nöten sein» («Når i vår største nød vi ser»), og dikterte en utvidelse. Så valgte han en annen tittel som på en gripende måte forteller om hans situasjon: «Nå trer jeg for din trone frem».

Som sunget salme fortsetter den slik: «Ta min sjel i din hånd så jeg kan se deg i evighet!»

SEKS CHORÅLE VON VERSCHIEDENER ART (SCHÜBLER-KORALENE)

Samlingen er blant de få verkene som ble trykt i Bachs levetid. Musikkforleggeren het Johann Georg Schübler og holdt til i den lille byen Zella, 140 km fra

Leipzig og litt sør for Bachs fødeby Eisenach.

Det ble en del trykkfeil i utgivelsen, så Bach har antakelig ikke selv overvåket notesettingen.

Tittelen og informasjonen om distribusjon presenterer Bach korrekt som «kongelig polsk og kursaksisk hoffkomponist, kapellmester og director musices i Leipzig. Er å få i Leipzig hos herr kapellmester Bach, hos hans sønner i Berlin og Halle, og hos forleggeren i Zella».

I 1747 hadde Schübler trykt «Das Musikalische Opfer». Utgivelsen av de seks koralene skjedde sannsynligvis i 1748, og forleggeren har i ettertid fått sitt navn knyttet til verket.

De seks satsene (nr. 2 er usikker) er orgelversjoner av kantatesater fra de første årene i Leipzig, 1724–31, og med koralmelodien i fokus.

1. Wachet auf, ruft uns die Stimme. Canto fermo in Tenore, BWV 645

Kilden er kantate nr. 140 fra

Leipzig i 1731. Schübler-versjonen er fra kantatens 4. sats, der tenorsolisten (eller alle tenorene) synger mot den uimotståelige motstemmen i strykerne.

Melodien er Philipp Nicolais salme fra 1599, der teksten skildrer dommedag. Men i det aktuelle verset er det bryllupsstemning: «hun våkner og står freidig opp. Herren kommer stor og prektig.» (Overs. Landstad.)

2. Wo soll ich fliehen hin, BWV 646

Satsen har undertittelen «Auf meinen lieben Gott» og er i norsk salmesang knyttet til den reformatoriske adventssalmen «Gled deg, du Kristi brud». Satsen er beslektet med en annen orgelkorall med samme tittel (BWV 694), men man har hittil ikke funnet noen tilsvarende kantatesats. Korallen spilles i pedal.

3. Wer nur den lieben Gott läßt walten, BWV 647

Georg Neumarks salme fra 1641 ga navn til en kantate i Leipzig i

1724. I 4. sats synger sopran og alt teksten: «Er kennt die rechten Freudenstunde» (i norsk versjon ved Arnestad et noe dempet gledespreg: «Han veit så vel om all di trengsle og veit den rette trøystetid»).

I kantaten kommer koralmelodien i strykere, mens solistene jubler trosgleden i motstemmer i terser, sekster og imitasjoner. I Schübler-versjonen spilles korallen i pedal.

4. Meine Seele erhebt den Herren, BWV 648

Til en Maria-fest i 1724 skrev Bach en kantate, BWV 10, med bruk av Marias lovsang fra Lukas-evangeliet, «Min sjel opphøyer Herren». 5. vers i kantaten har teksten «Han tok seg av Israel, sin tjener, og husket på sin miskunn slik han lovet våre fedre». Denne synges av alt og tenor til en motmelodi, mens trompet spiller kantatens koral, en Maria-salme med gregorianske røtter.

I orgelversjonen kommer den opprinnelige trompetkorallen i

overstemmen på manual. Alt og tenorstemme har karakter av ett ostinat i venstre hånd og pedal, fast og usvikelig som Guds løfte til Israels fedre.

5. Ach bleib bei uns, Herr Jesu Christ, BWV 649

2. påskedag handler bibelteksten om disiplene som møter en ukjent mann. Etter hvert kjenner de igjen den oppstandne Jesus og sier: «Bli hos oss! Det lir mot kveld, og dagen heller.» (Lukas 24,29)

Bachs påskedantate fra 1725 bygger på en salme over dagens tekst. I 3. vers synger en sopran korallen til en motmelodi i cello.

I Bachs orgelversjon ligger korallen i overstemmen, som i foregående BWV 648.

6. Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter, BWV 650

Originalversjonen er fra en kantate fra 1725 over 1600-tallssalmen «Lobe den Herren», «Lovsyng vår Herre», og det andre verset: «Lovsyng

vår Herre, som allting så herlig regjerer. Han som deg løfter som ørnen på vinger og bærer.» (Overs. Jessen.)

Bach har valgt en annen tittel til orgelversjonen. Men den følger kantatesatsen, der altsolisten synger korallen over en jublende solofiolin som tar tekstens ørneflukt på alvor. Korallen spilles i pedal over en tostemmig manualsats.

- **Torkil Baden**

BACH'S SUMMING UP

Toward the end of his life as a composer, J.S. Bach had more time at his disposal than during his early Leipzig years beginning in 1723. He could now fall back on a repertoire he had built up within numerous genres, not least the library of cantatas for Sunday worship services.

The short-term routine of creating new works from week to week was replaced by a more long-term process.

Giving private lessons to gifted students required a repertoire for the study of the noble art of composition and polyphony. And Bach himself had a need for the systematic and comprehensive exploration of the material at hand. This recording features such a repertoire represented by three works based on chorales.

Orgelbüchlein from the Weimar years had a pedagogical aim: «Dem höchsten Gott allein zu Ehren, dem Nächsten, draus sich zu belehren.» («To honour God alone, for fellow man his craft to hone.») In the same way, the late works are a compendium, a

textbook, in which the possibilities of varying a chorale prelude are elaborately and exhaustively demonstrated.

CANONIC VARIATIONS ON «FROM HEAVEN ABOVE TO EARTH I COME», BWV 769

Martin Luther is both the author and composer of «Vom Himmel hoch» (1535). The first verses are spoken by the angel on Christmas Eve, and the congregation responds with thanksgiving, welcoming the Christ Child as a guest on Earth. Verse one reads — in the translation of Catherine Winkworth: «From Heaven above to Earth I come/To bear good news to every home;/Glad tidings of great joy I bring/Whereof I now will say and sing.»

Bach had arranged the chorale melody several times, and he did so again at the end of his life. In 1747 he was to become a member of «Korrespondierende Societät der musikalischen Wissenschaften» («The Society of the Musical Sciences»), the founder was Bach pupil Lorenz

Mizler, and the list of members already included Telemann and Handel.

The musical contributions were to be of scholarly quality, but not «impractically theoretical.» Rather they were to «arouse or gratify human emotion».

As his entrance examination, Bach submitted his variations on «From Heaven Above», together with his well-known portrait by official Leipzig artist Haussmann. The word «canonical» implies that one voice follows the other exactly as in a canon, but at different intervals from variation to variation.

Variatio 1. Canone all' ottava (Canon at the Octave)

Variatio 2. Alio Modo in Canone alla Quinta (Canon at the Fifth)

Variatio 3. Canone alla Settima, cantabile (Canon at the Seventh)

Variatio 4. Canon per augmentationem (Augmentation Canon; the bass plays in octaves with lengthened note values.)

Variatio 5. L'altra Sorte del' Canone all' roverso (Canon with Inversions), 1) alla Sesta, 2)

alla Terza, 3) alla Seconda è 4) alla Nona. Dimunitio. Alla Stretta

Mastery of canon technique is related to mathematical aptitude. It has been asserted that had Bach not become a musician, he might have been a mathematician at the highest level. Studying the written music with its elaborate counterpoint is a special experience. It is not only «ear music», but «eye music» as well!

Bach's genius was in combining intellect with musical temperament. He became in this way a worthy member of Mizler's society: Not impractical theory, but passion.

LEIPZIG CHORALE PRELUDES (EIGHTEEN CHORALE PRELUDES OF VARIOUS KINDS)

During the Leipzig years (1723-1750), Johann Sebastian Bach returned to his organ chorale preludes composed while serving as court organist in Weimar from 1708-1717. Some go further back perhaps, to his early years

in Arnstadt or Mühlhausen. No. 16 and 17 were written down between 1744 and 1747 by his pupil and son-in-law, J. C. Altnikol, and no. 18 even later.

This Leipzig work became a more sophisticated equivalent of «Orgelbüchlein», with its short chorale prelude arrangements from the earlier Weimar period. Techniques from German tradition (Pachelbel and Buxtehude) are refined and elevated to a new plane.

The manuscript opens with the letters «J.J.», «Jesu juva» («Jesus, help»).

1. Fantasia super Komm, Heiliger Geist, BWV 651

2. Komm, Heiliger Geist, BWV 652

The Pentecost hymn «Come Holy Spirit, God and Lord»/Be all Thy graces now outpour'd» (*The Chorale Book for England*, #72) can be traced back to the Gregorian «Veni sancte spiritus», one of the central sequences in the Pentecost mass. Like many other

medieval hymns of worship, it found its way into the Lutheran Church after the Reformation. In the first organ chorale prelude, «Fantasia», the melody lies in the pedal below the «rushing wind» of the Holy Spirit in the upper parts, a worthy celebration of Pentecost. The hymn assumes a completely different lyrical quality in the following three-part movement, a beautifully embellished, swaying sarabande.

3. An Wasserflüssen Babylon, BWV 653

The German hymn text is based on the Jewish lament «By the Rivers of Babylon» in Psalm 137. The chorale prelude is used in German with the Passion text «Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld» («A Lamb Goes Forth Our Grievs to Share»).

The celebrated North German organist, Johann Adam Reinken, said, after hearing Bach improvise on this hymn for half an hour in St. Catherine's Church in Hamburg: «I thought that this art was dead, but I see that it lives on in you.»

Like the pieces preceding and following it, the chorale prelude's melodic embellishments are embedded in a sarabande rhythm.

4. Schmücke dich, o liebe Seele, BWV 654

«Soul, Adorn Yourself With Gladness» (Luther Service Book, #636, tr. Catherine Winkworth) has been an important communion hymn since Johann Franck and Johann Crüger wrote it in the mid-1600s.

It is no wonder that Robert Schumann called Bach's lovely movement «a wreath of golden leaves», and Mendelssohn is known to have said that if life was bereft of all hope and faith, this one piece would restore them.

5. Trio super Herr Jesu Christ, dich zu uns wend, BWV 655

There are exultant upper parts in the 17th-century hymn «Lord Jesus Christ, Be Present Now» (Evangelical Lutheran Hymnary #23), and the chorale melody is first heard in the pedal towards the end.

6. O Lamm Gottes unschuldig, BWV 656

The age-old «Agnus Dei», «Oh Innocent Lamb of God», has a long tradition both in communion liturgy and as a Passion hymn. Bach develops the hymn's first three verses with a heightened last verse. Then the pedal takes over the chorale melody, and the text of Christ's suffering is portrayed with somewhat strident and dramatic harmonization.

7. Nun danket Alle Gott, BWV 657

The powerful 17th-century hymn «Now Thank We All Our God» falls naturally into eight sections. In the tradition of Pachelbel, but on a larger scale, Bach introduces the fugal theme in the lower voices of each section, before the melody appears in the soprano part.

8. Von Gott will ich nicht lassen, BWV 658

Bach has set the 16th-century French melody to a text pledging devotion to God (English:

«From God Shall Naught Divide Me», tr. Catherine Winkworth), effectively conveyed by the tenor voice, which carries the chorale melody.

9. Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 659

10. Trio super Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 660

11. Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 661

«Veni redemptor gentium» is the great 4th-century Advent hymn by St. Ambrose. The English title is «Saviour of the Nations, Come» (tr. William M. Reynolds), based on Luther's German version of 1524. In Weimar, Bach used it in a cantata for the first Sunday in Advent (1714).

The three very different ways of treating the chorale prelude demonstrate the broad scope of Bach's mastery, from the celestial mood of the first, a meditation on God's coming down to Earth, to the complex polyphony of the latter two.

12. Allein Gott in der Höh' sei Ehr,

BWV 662

13. Allein Gott in der Höh' sei Ehr, BWV 663

14. Trio super Allein Gott in der Höh' sei Ehr, BWV 664

The angels' song on Christmas Eve became the Gloria of Christian liturgy, and a hymn of praise, known in English as «All Glory Be To God Alone» (tr. W. G. Pollack). As with the preceding Advent hymn, Bach presents the hymn of praise in three variations.

The first, curiously enough, is marked «Adagio», and, as with BWV 659, it is a meditation on the relationship of Heaven and Earth, concluding with a hymn of praise. The second is in French style with the chorale melody in the tenor voice. The hymn of praise builds in the last variation. It is in the style of the organ sonatas, with a modulating development, and it ends with a reminder of the chorale melody in the pedal.

15. Jesus Christus, unser Heiland, BWV 665

16. Jesus Christus, unser Heiland,

BWV 666

«Jesus Christus nostra salus» goes back to John Hus («Jesus Christ, Our Savior» in English), and below the title Bach wrote «sub communionem» («during the Eucharist»). Bach clearly regarded Holy Communion as a celebration of joy, since the first powerful variation with pedal seems almost too formidable to be played for the Eucharist. It is followed by its «little brother» for manual to the rhythm of an elegant dancing gigue.

17. Komm, Gott, Schöpfer, heiliger Geist, BWV 667

With what originally was the last chorale prelude in the collection, the thread leads back to the introductory Pentecost hymn in BWV 651 and 652. «Come, Holy Ghost, Creator Blest» (The Lutheran Hymnal, #233, tr. Edward Caswall) is a Lutheran version of «Veni creator spiritus» from the ninth century.

Bach begins by drawing on his own organ chorale prelude from «Orgelbüchlein», before letting the pedal hammer out the lofty Pentecost hymn with the full

power of the Holy Spirit.

18. Vor deinen Thron tret' ich hiermit, BWV 668

Bach's eye operations and failing health did not prevent him from remaining active to the last. On his deathbed he took an organ chorale prelude from «Orgelbüchlein», «Wenn wir in höchsten Nöten sein» («When in the Hour of Utmost Need», The Lutheran Hymnal, #522, tr. Catherine Winkworth) and dictated an expansion. And the title he chose for it, «Before Thy Throne I Now Appear» (Evangelical Lutheran Hymnary, #564), poignantly expressed his own situation.

SIX CHORALE PRELUDES OF VARIOUS KINDS (THE SCHÜBLER CHORALE PRELUDES)

The collection is among the few works that were printed in Bach's lifetime. The music publisher was Johann Georg Schübler, who resided in the small town of Zella, 140 kilometres from Leipzig and somewhat south of Eisenach, Bach's birthplace.

The publication contains a number of printing errors, suggesting that Bach did not supervise the typesetting.

The title page correctly lists Bach as «Royal Polish and Saxonian Court Composer, Kapellmeister and Director of Music at Leipzig» and informs us that the music «may be obtained in Leipzig from Kapellmeister Bach, from his sons in Berlin and Halle, and from the publisher in Zella.»

In 1747 Schübler had printed «Das Musikalische Opfer». The Six Chorale Preludes were probably published in 1748, and the publisher's name has been associated with the work ever since.

The six movements (no. 2 is uncertain) are organ versions of cantata movements from the early Leipzig years, 1724-1731, with focus on the chorale melodies.

1. Wachet auf, ruft uns die Stimme (Wake, Awake for Night is Passing), Canto fermo in Tenore, BWV 645

The source is Cantata No. 140, composed in Leipzig in 1731. The Schübler version is from the cantata's fourth movement, in which the tenor soloist (or all the tenors) sings against the irresistible counter-melody in the strings.

The melody is the Philipp Nicolais hymn dating from 1599, the text of which describes the Day of Judgement. But in the verse in question a wedding mood prevails: «She wakes, she rises from her gloom / For her Lord comes down all glorious.» (tr. Catherine Winkworth)

2. Wo soll ich fliehen hin (Whither shall I flee?), BWV 646

The movement has the sub-title «Auf meinen lieben Gott» and the melody is associated with the Danish hymn «Fryd dig, du Kristi Brud», found in the Lutheran Hymnal under the title «O Bride of Christ, Rejoice» (English by Victor O. Petersen). The movement is related to another organ chorale prelude of the same title (BWV 694), but thus far a corresponding cantata movement has not been found.

The chorale melody is played in the pedal.

3. Wer nur den lieben Gott lässt walten (If thou But Suffer God To Guide Thee), BWV 647

Georg Neumark's hymn of 1641 gave the name to a Leipzig cantata dating from 1724. In the fourth movement, the soprano and alto sing the text: «Er kennt die rechten Freudenstunde» («God knows full well when times of gladness / Shall be the needful thing for thee.» Lutheran Hymnal, tr. Catherine Winkworth).

In the cantata, the chorale is played by the strings, while the counter-melody of the soloists in thirds, sixths, and imitations exults in the joy of faith. In the Schübler version, the chorale melody is played in the pedal.

4. Meine Seele erhebt den Herren (My Soul Doth Magnify the Lord), BWV 648

Bach wrote a cantata for the Feast of the Visitation in 1724, BWV 10, using the Magnificat

from the Gospel of Luke, «My soul doth magnify the Lord». The text of the cantata's fifth movement contains the words: «He hath received Israel his servant, being mindful of his mercy, as he spoke to our fathers». It is sung as a counter-melody by alto and tenor, while a trumpet plays the chorale, a hymn to the Virgin Mary with roots in Gregorian chant.

In the organ version, the trumpet melody is played on the upper manual. The alto and tenor voices of the left hand and pedal have the quality of an ostinato, as steadfast and unflinching as God's promise to the fathers of Israel.

5. Ach bleib bei uns, Herr Jesu Christ (Lord Jesus Christ, With Us Abide), BWV 649

The biblical text for Easter Monday tells of the disciples who met a man they did not know. In the end, they recognized him as the resurrected Christ and said: «Stay with us, for it is toward evening and the day is now far spent.» (Luke 24, 29: English

Standard Version). Bach's Easter cantata of 1725 uses a hymn based on the text of the day. In the cantata's third movement, a soprano sings the chorale to a counter-melody played by a cello.

In Bach's organ version the chorale melody is heard in the upper manual, as in the preceding BWV 648.

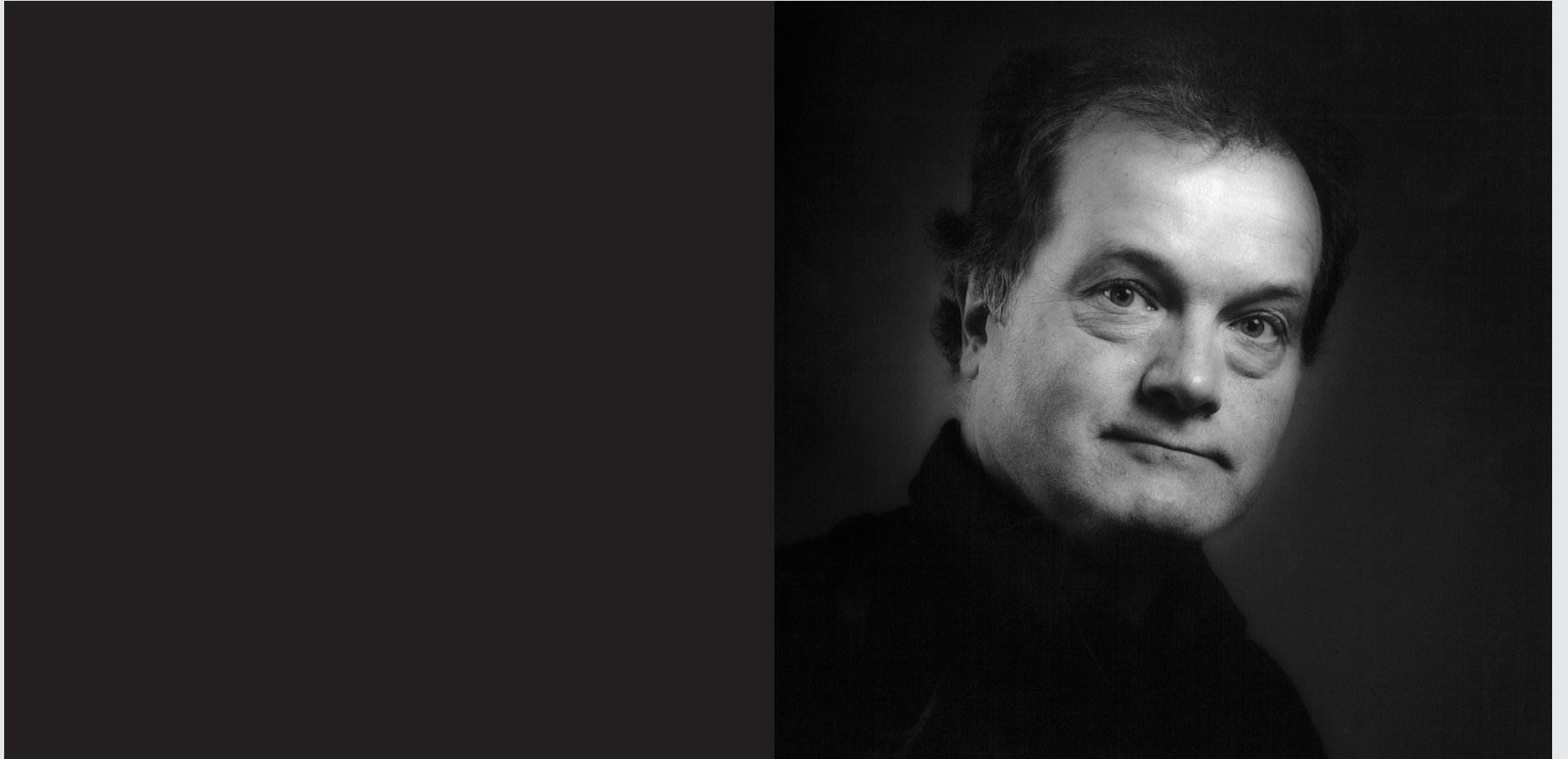
6. Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter (Come Thou, Jesu, From Heaven To Earth), BWV 650

The original version draws on a cantata of 1725 based on the 17th-century hymn, «Lobe den Herren». «Praise to the Lord, the Almighty», and the second verse, «Praise to the Lord, who o'er all things is wondrously reigning. And, as on wings of an eagle, uplifting, sustaining, (Lutheran Hymnal, #444, tr. Catherine Winkworth)

Bach chose another title for the organ version, yet it follows the cantata movement, in which the alto soloist sings the chorale over

an exultant solo violin reminiscent of the soaring flight of the eagle in the text. The chorale melody is played in the pedal over the two manual parts.

- **Torkil Baden**

KÅRE NORDSTOGA — ORGEL

Kåre Nordstoga (f. 1954) er utdannet ved Musikkhøgskolen i Oslo med bl.a. Søren Gangfløt, Bjørn Boysen og Kaare Ørnung som lærere. Etter debutkonserten i 1978 studerte han videre hos David Sanger i London og var en tid organist i Ullern kirke før han kom til Oslo domkirke i 1984. Han har også vært tilknyttet Norges musikkhøgskole, hvor han i 1994 ble utnevnt til professor.

Som domorganist i Oslo domkirke fremfører Nordstoga jevnlig et stort orgelrepertoar, bl.a. har han to ganger gitt populære konsertrekker med Bachs samlede orgelverker. Han har dessuten spilt inn CD-plater med orgelmusikk av Bach, Brahms, Franck, Widor og Liszt, en innspilling med alle Bachs fiolinsonater i samspill med Geir Inge Lotsberg på domkirkens kororgel, og for øvrig flere plater med norsk orgelmusikk.

Nordstoga er en aktiv konsertorganist. De siste årene har han vært solist med symfoniorkestrene i Oslo, Bergen og Trondheim, og han har spilt ved internasjonale orgelfestivaler i bl.a. Århus, Paris og Tokyo. For sin aktive innsats i musikklivet ble han tildelt Lindemanprisen for 2006.

KÅRE NORDSTOGA — ORGAN

Kåre Nordstoga (b. 1954) studied at the Norwegian Academy of Music under Søren Gangfløt, Bjørn Boysen, and Kaare Ørnung, among others. Following his debut concert in 1978, he continued his studies under David Sanger in London, and he was for a time organist at Ullern Church, before coming to Oslo Cathedral in 1984. He has also been associated with the Norwegian Academy of Music, where he was appointed professor in 1994.

As cathedral organist at Oslo Cathedral, Nordstoga frequently performs a large repertoire, which has included two popular concert series with Bach's complete organ works. His recordings include the organ music of Bach, Brahms, Franck, Widor, and Liszt, all of Bach's violin sonatas recorded on the cathedral's chancel organ in collaboration with violinist Geir Inge Lotsberg, as well as several recordings of Norwegian organ music.

Nordstoga is an active concert organist. In recent years he has been soloist with the symphony orchestras of Oslo, Bergen, and Trondheim, and he has played at international organ festivals in Aarhus, Paris, and Tokyo, among others. In 2006 he was awarded the Lindeman Prize for his active contribution to musical life.

**SCHNITGER ORGAN
ST. MARTIN'S CHURCH
OF GRONINGEN**

DISPOSITION:

RUGPOSITIEF
PRAESTANT 8'
QUINTADENA 16'
BOURDON 8'
ROERFLUIT 8'
OCTAAF 4'
SPEELFLUIT 4'
GEDEKTQUINT 3'
NASARD 3'
OCTAAF 2'
FLUIT 2'
SESQUIALTERA II
MIXTUUR IV-VI
CIMBEL III
BASSON 16'
SCHALMEI 8'
HOBO 8'

MANUAAL

PRAESTANT 16'
OCTAAF 8'
SALICET 8'
QUINTADENA 8'
GEDEKT 8'
OCTAAF 4'
GEDEKTFLUIT 4'
OCTAAF 2'
VLAKFLUIT 2'
TERTIAAN II
MIXTUUR IV-VI
SCHERP IV
TROMPET 8'
VIOLA DA GAMBA 8'

BOVENWERK

PRAESTANT I-III 8'
HOLFLUIT 8'
OCTAAF 4'
NASARD 3'
SESQUIALTERA II
MIXTUUR IV-VI
TROMPET 16'
VOX HUMANA 8'

PEDAAL

PRAESTANT 32'
PRAESTANT 16'
SUBBAS 16'
OCTAAF 8'
GEDEKT 8'
ROERQUINT 6'
OCTAAF 4'
OCTAAF 2'
NACHTHOORN 2'
MIXTUUR IV
BAZUIN 16'
DULCIAAN 16'
TROMPET 8'
CORNET 4'
CORNET 2'

**COUPLERS:
MANUAAL + RUGPOSITIEF,
BOVENWERK + MANUAAL**

2 TREMULANTEN
KEYBOARDS: C-C'''
PEDAL: CD-D'
PITCH: A' = 465 HZ
TEMPERATURE: VARIANT OF
NEIDHARDT

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685–1750) SCHÜBLER AND LEIPZIG CHORALES CANONIC VARIATIONS

CD I

1. WACHET AUF, RUFT UNS DIE STIMME, BWV 645 (04:30)
2. WO SOLL ICH FLIEHEN HIN, BWV 646 (01:59)
3. WER NUR DEN LIEBEN GOTT LÄSST WALTEN, BWV 647 (04:30)
4. MEINE SEELE ERHEBT DEN HERREN, BWV 648 (02:35)
5. ACH BLEIB BEI UNS, HERR JESU CHRIST, BWV 649 (02:42)
6. KOMMST DU NUN, JESU, VOM HIMMEL HERUNTER AUF ERDEN, BWV 650 (03:24)
7. KOMM, HEILIGER GEIST, BWV 651 (06:39)
8. KOMM, HEILIGER GEIST, BWV 652 (10:24)
9. AN WASSERFLÜSSEN BABYLON, BWV 653 (04:44)
10. SCHMÜCKE DICH, O LIEBE SEELE, BWV 654 (07:21)
11. HERR JESU CHRIST, DICH ZU UNS WEND, BWV 655 (03:56)
12. O LAMM GOTTES, UNSCHULDIG, BWV 656 (08:25)
13. NUN DANKET ALLE GOTT, BWV 657 (04:24)
14. VON GOTT WILL ICH NICHT LASSEN, BWV 658 (04:49)

TT: 70:30

CD II

1. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 659 (04:47)
2. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 660 (02:52)
3. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 661 (02:59)
4. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEIEHR, BWV 662 (08:05)
5. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEIEHR, BWV 663 (06:40)
6. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEIEHR, BWV 664 (05:30)
7. JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, BWV 665 (04:39)
8. JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, BWV 666 (03:34)
9. KOMM, GOTT, SCHÖPFER, HEILIGER GEIST, BWV 667 (02:25)
10. VOR DEINEM THRON TRET' ICH HIERMIT, BWV 668 (05:02)

VON HIMMEL HOCH, DA KOMM ICH HER, BWV 769

11. VARIATIO I (01:37)
12. VARIATIO II (01:29)
13. VARIATIO III (02:47)
14. VARIATIO IV (03:54)
15. VARIATIO V (03:53)

TT: 60:23

RECORDED IN ST. MARTIN'S CHURCH IN GRONINGEN, 6-8 MAY 2012 // PRODUCER: VEGARD LANDAAS // BALANCE ENGINEER: THOMAS WOLDEN // EDITING: VEGARD LANDAAS // MASTERING: THOMAS WOLDEN // BOOKLET NOTES: TORKIL BADEN // ENGLISH TRANSLATION: JIM SKURDALL // BOOKLET EDITOR: HEGE WOLLENG // COVER DESIGN: BLUNDERBUSS // ARTIST PHOTO: THOMAS CARLSTRÖM

THIS RECORD HAS BEEN MADE POSSIBLE WITH SUPPORT FROM: FUND FOR PERFORMING ARTISTS AND NORWEGIAN MUSICIANS' UNION

BACH SCHÜBLER AND LEIPZIG CHORALES CANONIC VARIATIONS

CD I

1. WACHET AUF, RUFT UNS DIE STIMME, BWV 645 (04:30)
2. WO SOLL ICH FLIEHEN HIN, BWV 646 (01:59)
3. WER NUR DEN LIEBEN GOTT LÄSST WALTEN, BWV 647 (04:30)
4. MEINE SEELE ERHEBT DEN HERREN, BWV 648 (02:35)
5. ACH BLEIB BEI UNS, HERR JESU CHRIST, BWV 649 (02:42)
6. KOMMST DU NUN, JESU, VOM HIMMEL HERUNTER AUF ERDEN, BWV 650 (03:24)
7. KOMM, HEILIGER GEIST, BWV 651 (06:39)
8. KOMM, HEILIGER GEIST, BWV 652 (10:24)
9. AN WASSERFLÜSSEN BABYLON, BWV 653 (04:44)
10. SCHMÜCKE DICH, O LIEBE SEELE, BWV 654 (07:21)
11. HERR JESU CHRIST, DICH ZU UNS WEND, BWV 655 (03:56)
12. O LAMM GOTTES, UNSCHULDIG, BWV 656 (08:25)
13. NUN DANKET ALLE GOTT, BWV 657 (04:24)
14. VON GOTT WILL ICH NICHT LASSEN, BWV 658 (04:49)

CD II

1. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 659 (04:47)
2. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 660 (02:52)
3. NUN KOMM' DER HEIDEN HEILAND, BWV 661 (02:59)
4. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEI EHR, BWV 662 (08:05)
5. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEI EHR, BWV 663 (06:40)
6. ALLEIN GOTT IN DER HÖH' SEI EHR, BWV 664 (05:30)
7. JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, BWV 665 (04:39)
8. JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, BWV 666 (03:34)
9. KOMM, GOTT, SCHÖPFER, HEILIGER GEIST, BWV 667 (02:25)
10. VOR DEINEN THRON TRET' ICH HIERMIT, BWV 668 (05:02)

VON HIMMEL HOCH, DA KOMM ICH HER, BWV 769

11. VARIATIO I (01:37)
12. VARIATIO II (01:29)
13. VARIATIO III (02:47)
14. VARIATIO IV (03:54)
15. VARIATIO V (03:53)

